

До спеціалізованої вченої ради
Херсонського державного університету
Юридична адреса:
вул. Університетська, 27, м. Херсон, 73003
Фактична адреса:
вул. Шевченка, 14, м. Івано-Франківськ,
Україна, 76018

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Балинської Ольги Михайлівни
на дисертацію Живиці Олега Олександровича
«Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері фізичної
культури і спорту», подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 Право**

Адміністративно-правове регулювання суспільних відносин у сфері фізичної культури і спорту становить один із найбільш динамічних і водночас найменш системно опрацьованих напрямів вітчизняної адміністративно-правової науки та юридичної практики. Ця сфера традиційно перебувала на периферії доктринальних досліджень, оскільки тривалий час сприймалася переважно як предмет організаційно-управлінського, а не власне правового аналізу. Однак сучасний етап розвитку України, що характеризується процесами євроінтеграції, реформуванням системи публічного управління та водночас функціонуванням у безпрецедентних умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації, суттєво змінює це сприйняття. Руйнування спортивної інфраструктури, вимушене переміщення спортсменів і тренерів, необхідність повоєнного відновлення цієї галузі, а також потреба гармонізації національного законодавства зі стандартами належного врядування (good governance) та актами міжнародних спортивних організацій – все це зумовлює нагальність системного правового осмислення механізму адміністративно-правового регулювання цієї сфери.

Актуальність теми посилюється й тим, що сфера фізичної культури і спорту є показовим прикладом взаємодії публічного і приватного права: адже держава, зберігаючи за собою функції нормотворення, контролю та відповідальності, водночас змушена рахуватися з автономією спортивного руху, корпоративним нормотворенням міжнародних спортивних федерацій і феноменом *lexsportiva*, який дедалі частіше визнається самостійним регулятором суспільних відносин поза межами класичної тріади «публічне право – приватне право – міжнародне право». Саме тому обрана О. О. Живицею тема має не лише галузеве адміністративно-правове, а й загальнотеоретичне значення, оскільки стосується питання співвідношення державного регулювання і саморегулювання, що традиційно перебуває в полі зору загальної теорії права.

Дослідження виконано на кафедрі національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності факультету бізнесу і права Херсонського державного університету в межах цільової комплексної програми «Теоретичні та практичні проблеми розвитку окремих галузей права» (номер державної реєстрації 0124U002381), відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», указів Президента України щодо Цілей сталого розвитку та введення воєнного стану, а також основних наукових напрямів фундаментальних досліджень Національної академії наук України на 2024–2028 роки, що додатково засвідчує його наукову й державницьку доцільність.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації. Метою дисертації визначено комплексну розробку теоретичних засад і практичних аспектів адміністративно-правового регулювання відносин у сфері фізичної культури і спорту в Україні, виявлення системних недоліків чинного законодавства та пошуку шляхів їх усунення, а також обґрунтування науково-практичних пропозицій щодо вдосконалення відповідного адміністративно-правового механізму управління. Для досягнення поставленої мети автор послідовно виконав низку завдань, що охоплюють: з'ясування сутності суспільних відносин у досліджуваній сфері як предмета

адміністративно-правового регулювання; характеристику системи нормативно-правового забезпечення та принципів регулювання; аналіз суб'єктного складу, форм і методів регулятивного впливу, дослідження адміністративної відповідальності, а також вивчення міжнародних стандартів і зарубіжних моделей публічного адміністрування з метою формулювання пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства.

Для успішного виконання цих завдань дисертант застосував комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, зокрема: загальнонаукові методи аналізу, синтезу, індукції та дедукції – для формування системного бачення предмета дослідження; історико-правовий метод – для з'ясування генези нормативно-правового регулювання відносин у сфері фізичної культури і спорту; порівняльно-правовий метод – для зіставлення вітчизняної практики з централізованою, децентралізованою, змішаною, скандинавською та реформованою євроінтеграційною моделями публічного адміністрування спорту, зокрема польською моделлю; формально-догматичний метод – для аналізу чинних нормативних конструкцій; системно-структурний метод – для визначення місця досліджуваних відносин у системі адміністративного права. Така методологічна база загалом є достатньою для виконання поставлених наукових завдань, однак, як буде зазначено далі, окремі методологічні аспекти потребують додаткового обґрунтування.

Висновки, викладені у кваліфікаційній науковій праці, є переконливими й аргументованими. Для їх обґрунтування автор опрацював 161 джерело, серед яких конституційні та законодавчі акти України, міжнародно-правові акти – Всесвітній антидопінговий кодекс ВАДА, Конвенція Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями, Міжнародна хартія фізичного виховання, фізичної активності та спорту ЮНЕСКО, Стратегія фізичної активності для Європейського регіону ВООЗ, а також рішення Спортивного арбітражного суду (CAS) та офіційна статистика щодо стану спортивної інфраструктури і внутрішнього переміщення населення. Дослідження спирається на вагомий теоретичний фундамент, що охоплює праці вітчизняних

фахівців адміністративного права, зокрема О. Ф. Андрійко, К. Л. Бугайчука, В. В. Галунька, Т. О. Коломоєць, В. Я. Настюка, В. І. Теремецького, а також дисертаційні роботи і монографії, безпосередньо присвячені правовому регулюванню правовідносин у сфері фізичної культури і спорту.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексним дослідженням адміністративно-правового регулювання відносин у сфері фізичної культури та спорту як цілісної системи взаємопов'язаних підсистем. Це дало змогу досліднику вперше:

сформулювати авторське визначення адміністративно-правового регулювання відносин у сфері фізичної культури та спорту як самостійного напрямку публічного адміністрування, що характеризується специфічним суб'єктним складом, поєднанням державного управління та спортивного самоврядування;

здійснити комплексний аналіз нормативно-правового забезпечення досліджуваної сфери як цілісної чотирирівневої ієрархічної системи (конституційний, законодавчий, підзаконний та міжнародно-правовий рівні) з виокремленням восьми змістовних напрямів такого забезпечення;

запропонувати авторську чотириелементну класифікацію принципів адміністративно-правового регулювання, що охоплює загальноправові, спеціальні, організаційно-функціональні принципи та принципи взаємодії публічного і приватного регулювання, з обґрунтуванням самостійного місця принципів *lex sportiva* як окремої групи;

розробити комплексний підхід до розуміння системи суб'єктів досліджуваних відносин як багаторівневої сукупності органів публічної влади, суб'єктів із делегованими повноваженнями та організацій зі змішаною публічно-приватною природою;

визначити функціональні особливості адміністративної відповідальності у сфері фізичної культури та спорту, зокрема її транснаціональний характер в антидопінговій діяльності та конкуренцію зі спортивною відповідальністю.

У дисертації також удосконалено підходи до розуміння механізму адміністративно-правового регулювання через уточнення його структурних елементів, наукові підходи до класифікації форм і методів регулювання та до визначення кола суб'єктів адміністративної відповідальності у досліджуваній сфері. Набула подальшого розвитку концепція трискладової системи принципів адміністративно-правового регулювання через її доповнення четвертою самостійною групою принципів взаємодії публічного та приватного регулювання, а також наукові положення щодо конституційних засад досліджуваного регулювання в частині обґрунтування подвійної функції конституційних норм.

Цікавими є положення роботи, що мають перспективний і водночас дискусійний характер: обґрунтування самостійного статусу принципів *lex sportiva* як окремої групи, що забезпечує баланс між державним управлінням і саморегуляцією спортивних організацій, на відміну від наявних у доктрині підходів, що розглядають *lex sportiva* виключно як міжнародно-правовий або приватноправовий феномен поза системою адміністративно-правових принципів; а також концепція переорієнтації адміністративно-правового регулювання з управлінсько-організаційної парадигми на людиноцентричну, що передбачає пріоритет прав і свобод учасників спортивних відносин над інтересами управлінського апарату.

У дослідженні пропонуються конкретні законодавчі новели: доповнення статті 4 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» структурованою системою принципів адміністративно-правового регулювання, доповнення цього Закону статтею «Права професійних спортсменів», прийняття Спортивного кодексу України як єдиного кодифікованого акта цієї галузі, доповнення Кодексу України про адміністративні правопорушення спеціальними складами правопорушень, надання Національному антидопінговому центру статусу незалежного адміністративного органу, а також запровадження спортивного омбудсмена та постійно діючого спортивного третейського суду. Дисертація містить ще інші положення та

висновки, які є доповненням доктрини адміністративного права та мають суттєве значення для розвитку правової системи України.

Оцінювання змісту дисертації та її оформлення. Кваліфікаційна наукова праця характеризується продуманою структурою за належним змістовим наповненням, науково коректними та достатньо вичерпними висновками. Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (161 найменування) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 239 сторінок, з яких основного тексту – 214 сторінок.

Текст дослідження О. О. Живиці написаний у науковому стилі, авторські дефініції сформульовані чітко й послідовно аргументовані. Здобувач ступеня доктора філософії продемонстрував здібності в науковому пошуку, вміння коректно вести наукову дискусію в межах текстових досліджень та аргументувати власну точку зору. Дисертація оформлена відповідно до встановлених вимог, основні її положення достатньо повно відображені у 5 наукових публікаціях, 3 з яких опубліковано у фахових наукових виданнях України категорії «Б», а 2 – є доповідями на міжнародних науково-практичних конференціях у Ризі (Латвія) та Кропивницькому.

Щоб комплексно оцінити рівень наукової зрілості здобувача й водночас забезпечити об'єктивне й неупереджене оцінювання його наукових здобутків, варто вказати **декілька методичних зауважень, побажань і порад**, які мали би бути корисними для подальшого поглиблення дослідження цієї проблематики автором.

1. Найперше йдеться про співвідношення предмета дослідження з методом системного аналізу. Так, у дисертації зазначено, що метод системного аналізу застосовано для з'ясування внутрішньої структури та місця механізму адміністративно-правового регулювання у загальній системі адміністративного права; водночас предмет дослідження визначено автором як адміністративно-правове регулювання відносин у сфері фізичної культури та спорту. Проте системний аналіз як метод передбачає розгляд об'єкта як цілісної сукупності

взаємопов'язаних елементів, тому доцільно було би чіткіше розмежувати, що саме виступає системою, яку обрано для аналізу, – суспільні відносини, механізм їх регулювання чи законодавство, оскільки в тексті дисертації це не вказано, що ускладнює сприйняття авторської методологічної позиції.

2. Здобувач порівняно небагато уваги приділяє загальнотеоретичному осмисленню співвідношення державного регулювання та саморегулювання (автономії) спортивного руху як прояву ширшого поняття – правового плюралізму. Обґрунтовуючи самостійне місце принципів *lex sportiva* в системі адміністративно-правових принципів, дисертант констатує факт існування такого регулятора правовідносин, проте не заглиблюється в питання про його правову природу з погляду загальної теорії права, тобто – чи *lex sportiva* є різновидом м'якого права (*softlaw*), корпоративного нормотворення, а чи специфічною формою автономного правопорядку. Поглиблення цього аспекту, зокрема із залученням напрацювань теорії правового плюралізму, суттєво посилило б теоретичну переконливість запропонованої дисертантом концепції.

3. На жаль, у кваліфікаційній науковій праці О. О. Живиці недостатньо розкрито питання співвідношення людиноцентричної концепції адміністративно-правового регулювання, яку пропонує автор, із конституційним принципом визнання людини найвищою соціальною цінністю (стаття 3 Конституції України). Дисертант слушно наголошує на необхідності переорієнтації регулювання відносин у сфері спорту з управлінсько-організаційної парадигми на людиноцентричну, проте це положення викладено переважно у прикладному, а не конституційно-правовому вимірі. Видається, щоварто було би показати, як саме запропонована переорієнтація співвідноситься із загальнотеоретичною категорією правового статусу особи та її елементами (правами, свободами, законними інтересами) у сфері спорту.

4. Кілька зауважень щодо методології дослідження. Догматичний метод, застосований дисертантом для аналізу нормативних конструкцій статей чинного законодавства, хоча й спрямований на формалізацію та систематизацію правових норм, не повинен розглядатися у відриві від

фактичних суспільних відносин, які ця норма покликана врегулювати. У юридичній догмі прямо чи опосередковано відображається зміст справжнього суспільного життя: норма права – це не тільки й не стільки воля законодавця, скільки узагальнення фактичних відносин, що існують між людьми. У цьому сенсі догматичний метод органічно доповнюється історичним і соціологічним методами, оскільки юрист-догматик, аналізуючи позитивне право, повинен мати уявлення про зміст регульованих відносин і про історію їх правового регулювання. Натомість у кваліфікаційній науковій праці О. О. Живиці не застосовано соціологічний метод (зокрема опитування або анкетування суб'єктів спортивних правовідносин – спортсменів, тренерів, представників федерацій), хоча він міг би слугувати додатковим емпіричним підтвердженням тези про декларативність окремих положень чинного законодавства та посилити практичну переконливість запропонованих новел.

5. Дисертант обґрунтовує доцільність адаптації реформованої польської моделі публічного адміністрування у сфері спорту як найбільш релевантної для України, водночас порівняльно-правовий аналіз інших моделей (скандинавської та змішаної) має здебільшого оглядовий характер. Поглиблене зіставлення, наприклад, із досвідом Німеччини, де історично склалася потужна традиція автономії спортивних об'єднань (*Vereinsautonomie*), у поєднанні з державним наглядом, дозволило би повніше розкрити співвідношення державного регулювання і саморегулювання, що становить теоретичне ядро дисертації.

Водночас висловлені застереження та побажання не суттєво впливають на загальну позитивну оцінку рецензованого дослідження, оскільки частина з них належить до дискусійних або ж має рекомендаційний характер, а отже, їх варто розглядати виключно як підставу для наукової дискусії на засіданні разової спеціалізованої вченої ради із захисту дисертації О. О. Живиці, під час якого дисертант має можливість спростувати їх, відстоявши власні позиції, чи навести додаткові аргументи щодо отриманих власних висновків.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що тема дисертації є надзвичайно актуальною, сформульовані автором висновки та рекомендації є

достатньо аргументованими, дослідник досягнув поставленої в дослідженні мети. Архітектоніка дисертації, змістове наповнення розділів і висновків особливих заперечень не викликають.

До того ж, кваліфікаційна наукова праця Живиці О.О. написана на актуальну тему «Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері фізичної культури і спорту» та є оригінальною, ґрунтовною, цілком завершеною працею, яка містить науково обґрунтовані результати проведеного дослідження. Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (із наступними змінами), а її автор – Живиця Олег Олександрович – заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент

професор кафедри теорії, історії та конституційного права
Навчально-наукового інституту права,
психології та безпекознавства
Львівського державного університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор **Ольга БАЛИНСЬКА**